

Programma

ZuiderZeeLijngelden Noordelijk Flevoland

Majeure projecten economische structuurversterking
in Noordelijk Flevoland

2012-2022

Vastgesteld door Provinciale Staten van Flevoland op xxxxxxxx 2017

Nb. Provinciale Staten van Flevoland hebben het programma Zuiderzeelijngelden Noordelijk Flevoland vastgesteld met inachtneming van de besluitvorming over dit programma in de gemeentebesturen van Noordoostpolder op 22 maart 2012 en van Urk op 29 maart 2012.

reg.nr. 1946028

Inhoudsopgave

<u>1</u>	<u>Inleiding</u>	3
	<u>1.1 Programma</u>	3
	<u>1.2 Achtergrond</u>	3
	<u>1.3 Leeswijzer</u>	4
<u>2</u>	<u>Analyse</u>	5
	<u>2.1 Algemene kenmerken van Noordelijk Flevoland</u>	5
	<u>2.2 Innovatie en ondernemerschap</u>	6
	<u>2.3 Samenstelling bedrijfsleven (MKB)</u>	8
	<u>2.4 Vestigingsklimaat</u>	9
	<u>2.5 Toerisme</u>	11
<u>3</u>	<u>Doelen en beoogde resultaten</u>	14
	<u>3.1 Hoofddoel</u>	14
	<u>3.2 Beoogde resultaten</u>	15
<u>4</u>	<u>Maatregelen</u>	16
	<u>4.1 Maatregel 1 Versterken van innovatief potentieel en ondernemerschap</u>	16
	<u>4.2 Maatregel 2 Verbeteren van het arbeidspotentieel, de diversiteit van het MKB en het vestigingsklimaat</u>	17
	<u>4.3 Maatregel 3 Versterken en uitbreiden van het toeristisch potentieel</u>	17

Bijlagen

- I Definities programmalijnen

1 Inleiding

1.1 Programma

Dit is het programma voor de besteding van de ZuiderZeeLijngelden van Noordelijk Flevoland (ZZL gelden). Deze gelden vormen het alternatief dat het rijk noordoost-Nederland heeft geboden toen zij besloot om de Zuiderzeelijn niet aan te leggen.

Het beschikbare subsidieplafond bedraagt 21,5 miljoen euro¹ en is bestemd voor economische versterking van het gebied. Dit programma is opgesteld door de provincie Flevoland, de gemeente Noordoostpolder en de gemeente Urk.

1.2 Achtergrond

In 2007 besloot het Kabinet om voorlopig geen Zuiderzeelijn aan te leggen. Zij zag op dat moment geen mogelijkheden om de Zuiderzeelijn verantwoord te exploiteren binnen het beschikbare overheidsbudget. In plaats daarvan besloot zij om de provincies Groningen, Friesland, Drenthe en Flevoland een financiële bijdrage te verlenen om die gebieden toch economisch te versterken. Op 23 juni 2008 is hierover tussen het Rijk en de vier provincies een convenant afgesloten, waarin afspraken zijn gemaakt over de afwikkeling van het Zuiderzeelijdossier (zie bijlage I). In dit convenant is ondermeer opgenomen dat het Rijk aan Noordelijk Flevoland als alternatief voor het niet doorgaan van de Zuiderzeelijn 50 miljoen euro beschikbaar zal stellen. Het Rijk en de provincie Flevoland zijn daarbij overeengekomen dat 26 miljoen euro van dit bedrag wordt besteed aan de verbetering van de N50, het traject Ramspol-Ens, in het kader van Regionale Bereikbaarheid. De overige 24 miljoen van het Rijk wordt ingezet voor het Ruimtelijk Economisch Programma (REP).

Ook de provincie Flevoland en de gemeenten Noordoostpolder en Urk leveren een financiële bijdrage aan het REP. Zij zetten respectievelijk 8, 4 en 2 miljoen euro in. Van de particuliere sector wordt bovendien nog een bijdrage van 9 miljoen euro verwacht. Het totale bedrag van 47 miljoen euro wordt gezamenlijk ingezet voor de verbetering van de infrastructuur en de versterking van het economisch profiel van de regio. Dit zijn de betrokken overheden op 14 juli 2010 in het convenant uitvoering Regio Specifiek Pakket Zuiderzeelijn in Noordelijk Flevoland overeengekomen (zie bijlage II). In dat convenant hebben provincie en gemeenten tevens besloten om 16,5 miljoen euro van de overheidsbijdrage uit dat bedrag te besteden aan het tweede deel van de N50, het traject Ens-Emmeloord.

Aangezien het bedrag voor de verbetering van de N50 reeds vastgelegd is, heeft dit programma alleen betrekking op projecten gericht op de economische structuurversterking (zie gearceerde delen in tabel 1). Tabel 1 geeft een overzicht van de bedragen.

---

¹ Zie tabel 1. Het betreft hier de middelen uit het REP voor economische structuurversterking Urk en Noordoostpolder (totaal 30,5 miljoen euro) -/- de private cofinanciering (9 miljoen euro).

	Rijk	Prov.	Urk	NOP	Cofin.	Totaal
Totaal Regio Specifiek Pakket	50	8	2	4	9	73
<i>waarvan voor Regionale Bereikbaarheid:</i>						
N50 Ramspol-Ens	26	-	-	-	-	26
<i>waarvan voor Ruimtelijk Economisch Programma:</i>						
N50 Ens-Emmeloord	10	4	0,5	2	-	16,5
Economische structuurversterking Urk	4,7	1,3	1,5	-	3	10,5
Economische structuurversterking Noordoostpolder	9,3	2,7	-	2	6	20

Tabel 1: Zuiderzeelijngelden Noordelijk Flevoland: Het Regio Specifiek Pakket in miljoenen euro.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt een analyse gegeven van Noordelijk Flevoland. In hoofdstuk 3 staan de doelen en de beoogde resultaten van het programma. Hoofdstuk 4 bevat de beschrijving van de soorten economische activiteiten (maatregelen) waaraan de middelen besteed kunnen worden.

2 Analyse

2.1 Algemene kenmerken van Noordelijk Flevoland

Noordelijk Flevoland omvat de gemeenten Noordoostpolder en Urk. De gemeente Noordoostpolder had op 1 januari 2011 circa 46.300 inwoners². Iets meer dan de helft van de inwoners woont in Emmeloord. De overige inwoners wonen in het buitengebied of in één van de 10 dorpen in het buitengebied. In de gemeente Urk woonden per 1 januari 2011 circa 18.700 mensen³. Noordelijk Flevoland telde in 2009 ruim 32.000 arbeidsplaatsen⁴. Ruim 75% van de werkende beroepsbevolking van Urk en de Noordoostpolder werkt in de eigen gemeente⁵.

2.1.1 De economie van Noordelijk Flevoland

De economie van Noordelijk Flevoland vertoont op het eerste gezicht een stabiel beeld. De visserij en de visverwerkende industrie zijn de belangrijkste pijlers onder de Urker economie. In de gemeente Noordoostpolder zijn de land- en tuinbouw en de hieraan verbonden economische activiteiten van groot belang. De winstgevendheid in de landbouw en visserij staat echter al jaren onder druk. Dat maakt de economie van Noordelijk Flevoland kwetsbaar.

Er zijn echter ook kansen. Andere sectoren, waaronder scheepsbouw, dienstverlening, industrie en recreatie/toerisme zijn in opkomst. Ook zijn er, met steun van overheden, diverse projecten in voorbereiding en gerealiseerd, die zijn gericht op verbreding van de economie van Noordelijk Flevoland. Toch moet worden geconstateerd dat de huidige inspanningen nog niet voldoende zijn om de toekomst met vertrouwen tegemoet te zien. Er zijn aanvullende impulsen nodig om de economie van Noordelijk Flevoland op een duurzame manier verder te ontwikkelen.

Noordelijk Flevoland is een ondernemende regio. Noordelijk Flevoland kent een relatief hoog percentage starters en de mentaliteit van de bevolking is er op gericht om de 'eigen broek op te houden'. Al tweemaal viel in de afgelopen jaren de prijs voor de beste agrarisch ondernemer van Nederland in Noordelijk Flevoland. Ook buiten de landbouw kent Noordelijk Flevoland innovatieve ondernemingen.

De sociale betrokkenheid en de binding met de regio zijn groot. Ook dat biedt kansen en is een goede uitgangspositie om in gezamenlijkheid te bouwen aan de verdere ontwikkeling van Noordelijk Flevoland.

2.1.2 Beroepsbevolking en werkgelegenheid

Net als in de rest van Nederland vergrijsd de bevolking van Noordelijk Flevoland. Naar verwachting is in 2015 een kwart van de bevolking in Noordelijk Flevoland ouder dan 55 jaar. Dit gegeven speelt op Urk in mindere mate dan in de gemeente Noordoostpolder. Door de afwezigheid van hoger onderwijs trekken veel jongeren rond hun 18^e levensjaar weg.

---

² Opgave gemeente Noordoostpolder

³ Bron: CBS

⁴ Bron: Economie en arbeidsmarkt Flevoland 2009-2010

⁵ Bron: Economie en arbeidsmarkt Flevoland 2009-2010

De werkgelegenheid in de gemeente Noordoostpolder groeide in de periode 2005-2009; er waren ultimo 2009 ongeveer 24.000 banen⁶. In datzelfde jaar bedroeg het aantal banen in Urk ongeveer 8.000. De werkloosheid in de gemeente Urk was ultimo 2009 3% en in de gemeente Noordoostpolder rond 6%⁷. In Noordelijk Flevoland bestaat de beroepsbevolking uit circa 29.000 personen⁸.

De land- en tuinbouw en visserij waren in 2009 goed voor respectievelijk 16% (Noordoostpolder) en 10% (Urk) van de werkgelegenheid⁹. Dat ligt ver boven het Flevolandse (5%) en landelijke (3%) gemiddelde. Dit aantal loopt jaarlijks terug. Ook het midden- en kleinbedrijf en de maakindustrie zijn in Noordelijk Flevoland relatief sterk vertegenwoordigd.

Het aantal starters in Noordelijk Flevoland bedroeg in 2009 ongeveer 13 per 1.000 personen van de beroepsbevolking en lag dat jaar iets hoger dan het Flevolandse gemiddelde. Het percentage starters is de afgelopen jaren gegroeid¹⁰.

2.2 Innovatie en ondernemerschap

De aanwezigheid van kenniscentra zoals het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) en het Geomatica Business Park (GBP) biedt kansen op het gebied van kennisoverdracht met het plaatselijk MKB en biedt kansen voor de start of vestiging van (nieuwe) innovatieve bedrijven.

De economische kracht (gedefinieerd als een combinatie van bedrijfsdynamiek, productiestructuur, exportgerichtheid en investeringsbereidheid) en de economische groei van Noordelijk Flevoland liggen lager dan gemiddeld. Dat heeft onder meer te maken met de omvang van de bedrijven: die zijn kleiner dan gemiddeld. Noordoostpolder en Urk tellen niet veel meer dan twintig particuliere werkgevers met meer dan 100 werknemers.

Hieronder wordt een kort overzicht gegeven van de sectoren die voor het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn beschreven zijn. Dit gebeurt in volgorde van voorkeur zoals die voor maatregel 1 *Versterken innovatief potentieel en ondernemerschap* (zie hoofdstuk 4) geldt.

2.2.1 Agribusiness en visserij

Noordelijk Flevoland wordt gekenmerkt door een hoogwaardige en moderne agroproductie. De aardappelteelt en de bollenteelt zijn prominent aanwezig. Daarnaast kent Noordelijk Flevoland twee glastuinbouwgebieden gericht op de teelt van siergewassen en groenten.

Mondiaal staat de agroproductie voor een grote uitdaging. De wereldbevolking zal de komende decennia sterk groeien, waardoor de vraag naar kwalitatief hoogwaardig voedsel sterk zal toenemen. Tegelijkertijd nemen de grondstoffenvoorraden af en verandert het klimaat. Dat betekent dat er fundamentele keuzes moeten worden gemaakt in de wijze waarop ons voedsel moet worden geproduceerd. Ook in Noordelijk Flevoland. Het is de uitdaging om in Noordelijk Flevoland nieuwe agrarische productiesystemen te ontwikkelen gericht

---

⁶ Bron: Economie en Arbeidsmarkt Flevoland 2009-2010

⁷ Bron: Economie en arbeidsmarkt Flevoland 2009-2010

⁸ Bron: Economie en arbeidsmarkt Flevoland 2009-2010

⁹ Bron: Economie en arbeidsmarkt Flevoland 2009-2010

¹⁰ Bron: Economie en arbeidsmarkt Flevoland 2009-2010

op een verdere productieverhoging en met behoud van de draagkracht van de aarde.

In de visverwerkende industrie op Urk staat innovatie sinds enkele jaren hoog op de agenda. Van een overwegend handmatige productie is de visverwerkende industrie inmiddels sterk geautomatiseerd waarbij het product niet langer alleen wordt verwerkt maar hoofdzakelijk wordt veredeld. De toevoeging van waarde staat centraal.

2.2.2 Maakindustrie (metaal/scheepsbouw/composieten)

De maakindustrie in Flevoland bestaat uit kleine, vaak jonge bedrijven. De metaal en scheepsbouw in Noordelijk Flevoland was oorspronkelijk sterk gericht op de agrarische sector en de visserij maar heeft zich ontwikkeld tot een brede sector die zich richt op vele toepassingen. Van recente datum is de opkomst van bedrijven die zich bezighouden met innovatie, productie en toepassing van composieten. Het NLR faciliteert deze bedrijven en biedt mogelijkheden voor innovatie en spin off.

2.2.3 (Duurzame) energie

Windenergie is momenteel de belangrijkste bron van duurzame energie in Flevoland.

2.2.4 Sensortechnologie

Sensortechnologie is één van de disciplines van het GBP. Verdere uitbouw is alleen mogelijk door inbedding in Nederlandse en Europese kennisinfrastructuur.

2.2.5 Life Sciences

Flevoland verwacht een steeds belangrijker regio voor bedrijven die technologieën ontwikkelen voor de gezondheid van mens en dier.

2.2.6 Chemie

Noordelijk Flevoland heeft geen sterke (bedrijfsmatige) infrastructuur op het gebied van chemie. Bedrijven die composiet maken of verwerken vallen in deze indeling onder Maakindustrie.

2.2.7 Watertechnologie

Noordelijk Flevoland heeft geen sterke (bedrijfsmatige) infrastructuur op het gebied van watertechnologie.

SWOT-analyse Innovatie en ondernemerschap

Sterk

- Aanwezigheid Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) en Geomatica Business Park (GBP)
- Aanwezigheid clusters geomatica, agro en composieten
- Grootste visafslag West Europa
- Relatief sterk in windenergie

Zwak

- Ontbreken HBO en WO
- Nauwelijks grote werkgevers
- Relatief kleine bedrijven

Kans

- Aanwezigheid NLR en het GBP biedt kansen op het gebied van spin off
- Uitbouw praktijkgerichte opleidingen in relatie tot clusters geomatica en composieten
- Vergroting en versterking keten agribusiness en visserij
- Versterking composietencluster

Bedreiging

Braindrain

2.3 Samenstelling bedrijfsleven (MKB)

In Flevoland is het werkgelegenheidsaandeel van het MKB hoger dan in de rest van Nederland. Dit heeft deels te maken met het verschil in sectorstructuur met de rest van Nederland.

2.3.1 Stuwend bedrijfsleven

De bevolkingvolgende bedrijvigheid in Flevoland is inmiddels bijna op hetzelfde niveau als elders in Nederland. De stuwende sectoren, de bedrijven die niet gebonden zijn aan hun vestigingsplaats, zijn sterk ondervertegenwoordigd. Dat geldt in veel mindere mate voor Noordelijk Flevoland. Voor de ontwikkeling van Flevoland is het belangrijk de eigen economische groeikracht zoveel mogelijk te ontwikkelen en bedrijvigheid uit de overloopgebieden aan te trekken.

2.3.2 Nadruk op agrarische sector en visserij

Noordelijk Flevoland telt ongeveer 5.600 bedrijfsvestigingen (2010), waarvan circa 1.130 in de landbouw of visserij¹¹. De detailhandel/groothandel en de industrie zijn de grootste werkgevers (samen 30% van de geregistreeerde banen)¹². De zakelijke dienstverlening vertoont een groeiende tendens, maar is naar verhouding nog beperkt aanwezig.

Urk kent een eenzijdige, sterk aan de visserij gerelateerde, industrie. Daarmee is Urk kwetsbaar, zo zal een stijging van de energieprijzen niet alleen gevolgen hebben voor de visserij zelf, maar ook voor alle sectoren die daarvan afhankelijk zijn. Met de mogelijke komst van Blueport, een maritiem kenniscentrum dat een initiatief is van het Rijk, gemeente, bedrijfsleven en onderwijs, kan Urk een impuls geven aan innovatie op het gebied van productdiversificatie, ketenverbreding, duurzaamheid etc. Er wordt reeds gewerkt aan de uitvoering van een masterplan duurzame visserij dat moet leiden tot meer duurzaamheid en innovatie in de visserij. Ook investeren de bedrijven in een kwaliteitslabel (met name voor schol).

Wat voor Urk geldt, geldt deels ook voor Noordoostpolder. Ook hier is sprake van oververtegenwoordiging van een sector, de agrarische. Deze is echter veel minder kwetsbaar, en de afhankelijkheid van de agrarische sector is in de Noordoostpolder minder groot. Ook zijn er volop kansen en mogelijkheden. Er

---

¹¹ Bron: Kamer van Koophandel

¹² Bron: Kamer van Koophandel

bestaan kansen voor verbreding en verdieping van de sector, bijvoorbeeld in de glastuinbouw of in specifieke niches.

Ook staat de verbinding tussen (kennis)instellingen als de Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen (NAK), GBP en NLR aan de ene kant en het MKB aan de andere kant nog maar aan het begin. Hier valt veel meer spin off van te verwachten dan nu het geval is.

SWOT-analyse Samenstelling bedrijfsleven (MKB)

Sterk

- Relatief veel starters
- Aanwezigheid kenniscentra
- Toename werkgelegenheid

Zwak

- Meer kleine bedrijven
- Ondervertegenwoordiging stuwende bedrijven
- Ondervertegenwoordiging hoger opgeleiden
- Eenzijdige economische structuur Urk

Kans

- Doordat er steeds meer bedrijven en instellingen zijn met banen op hoger niveau, kan de braindrain tegengegaan worden
- Mogelijke komst Blueport (maritiem kenniscentrum) naar Urk
- Uitbouw relatie kennisinstellingen en het MKB
- Versterking relatie MBO-HBO
- Masterplan duurzame visserij en ontwikkeling kwaliteitslabel schol

Bedreiging

De visserij is een kwetsbare bedrijfstak

2.4 Vestigingsklimaat¹³

2.4.1 Vestigingsklimaat Noordoostpolder

De gemeente Noordoostpolder beschikte per 1 januari 2009 in totaal over circa 525 hectare aan bedrijventerreinen. Netto komt dit neer op 382 hectare. Van deze totale voorraad was nog zo'n 69 hectare totaal uitgeefbaar, waarvan 49 hectare terstond. Deze cijfers zijn sindsdien nauwelijks gewijzigd.

Momenteel bevindt 17% van de bedrijven in de Noordoostpolder zich op een bedrijventerrein. Van het aantal werkzame personen in de gemeente is bijna 35% werkzaam op bedrijventerreinen. Hiermee ligt het percentage arbeidsplaatsen op bedrijventerreinen een stuk hoger dan in de rest van Flevoland en ongeveer gelijk met Gooi- en Eemland. De gemiddelde bedrijfsgrootte van bedrijven op bedrijventerreinen in de Noordoostpolder is 12,4 arbeidsplaatsen en is daarmee

---

¹³ Deze paragraaf is grotendeels gebaseerd op de Economische Tussenbalans 2006-2010 van de Kamer van Koophandel voor Noordoostpolder respectievelijk Urk.

het hoogst van Flevoland. De bedrijventerreinen in Emmeloord zijn geconcentreerd aan de oost- en aan de zuidkant. De dorpen rond Emmeloord kennen allemaal een eigen klein bedrijventerrein. Uitzonderingen daarop zijn Marknesse met een wat groter bedrijventerrein en het terrein waar onder meer het NLR en het GBP gevestigd zijn. Dit specifieke terrein (NLR) wordt echter nog onvoldoende benut. In de Noordoostpolder bestaan plannen voor specifieke bedrijfsterreinen, zoals de Tuinvallei.

Uit onderzoek van de Kamer van Koophandel blijkt dat de gemeente Noordoostpolder voldoende faciliteiten levert aan ondernemers. Zo heeft de gemeente twee bedrijfscontactfunctionarissen en een fysiek vergunningenloket. Ook neemt de gemeente deel aan bedrijvenloket.nl en informeert het ondernemers over wegwerkzaamheden en bestemmingsplanprocedures. Naast voldoende faciliteiten wordt er door de gemeente Noordoostpolder voldoende gecommuniceerd met het bedrijfsleven. Het economische beleid van de Noordoostpolder voldoet aan bijna alle gewenste facetten. Zo heeft de gemeente bijna alle wenselijke beleidsstukken opgesteld, doet het aan citymarketing, heeft het gunstige gemeentelijke lasten, vormt de gemeente weinig belemmeringen voor beroepen aan huis en is het bezig met het vereenvoudigen van de vergunningen. Alleen een specifiek aanspreekpunt voor de horeca ontbreekt. Met betrekking tot bedrijventerreinen ondersteunt de Noordoostpolder alle wenselijke initiatieven. De gemeente heeft een visie op het gebruik van ruimte, de gemeente doet aan parkmanagement en de gemeente ondersteunt het opzetten van een collectieve beveiliging. Noordoostpolder wordt als zeer ondernemersvriendelijk beschouwd.

2.4.2 Vestigingsklimaat Urk

De gemeente Urk beschikt per 1 januari 2011 in totaal over circa 147 hectare bruto aan bedrijventerreinen. In netto termen komt dit neer op 106 hectare. Van deze totale voorraad is nog zo'n 14 hectare totaal uitgeefbaar, waarvan 12 hectare terstond.

Momenteel bevindt 15% van de Urker bedrijven zich op bedrijventerreinen. Van het aantal werkzame personen op Urk is 38% werkzaam op bedrijventerreinen. Hiermee ligt het percentage arbeidsplaatsen op bedrijventerreinen een stuk hoger dan in de rest van Flevoland. De bedrijven op de Urker bedrijventerreinen zijn dan ook redelijk groot met gemiddeld bijna 12 arbeidsplaatsen per bedrijf. Alle bedrijventerreinen zijn geconcentreerd tussen de Domineesweg en de Urkerweg. Ondanks alle inspanningen blijft de verkeersstructuur ontoereikend in de routing van en naar de A6 voor het verkeer. De onduidelijke interne wegenstructuur en de barrièrewerking door de aanwezigheid van de Urkervaart spelen daarin een belangrijke rol.

Uit onderzoek van de Kamer van Koophandel blijkt dat de gemeente Urk veel mogelijkheden benut als het gaat om de dienstverlening aan ondernemers. Zo heeft de gemeente een bedrijfscontactfunctionaris, informeert het ondernemers over wegwerkzaamheden en bestemmingsplannen en de wethouder EZ heeft periodiek overleg met de bedrijven. Verder heeft de gemeente op veel economische terreinen beleid vastgesteld. De gemeente is ook gestart met de vereenvoudiging van de verlening van vergunningen en doet mee aan citymarketing. Tot slot heeft de gemeente een MKB-vriendelijk aanbestedingsbeleid en ondernemers kunnen al dan niet met ontheffing een bedrijf aan huis beginnen. Minpunten zijn het ontbreken van een horecacontactfunctionaris en er is geen periodiek overleg tussen de gemeenteraad

en de ondernemers (vertegenwoordigd in de Bedrijvenkring Urk). Bovendien ontbreekt een vereenvoudigde procedure rondom het wijzigen van een leidinggevende in de horeca. Volgens de Urker ondernemers zijn het ondernemersklimaat, de kwaliteit van bedrijventerreinen, interne bereikbaarheid van bedrijventerreinen en positie van toerisme en recreatie in Urk verbeterd of stabiel gebleven.

Urk zou met parkmanagement (onder meer gericht op beveiliging) de kwaliteit van haar bedrijventerreinen kunnen verhogen. Ook zou zij meer willen inzetten op diversificatie omdat de bedrijvigheid nu een sterk eenzijdig karakter heeft.

2.4.3 Bereikbaarheid Noordelijk Flevoland

Noordelijk Flevoland is via de weg goed bereikbaar binnen en van buiten de provincie door de nabije ligging van de A6. De fysieke infrastructuur en de arbeidsmentaliteit zijn over het algemeen van goede kwaliteit. Het ontbreken van een treinverbinding en de geografische ligging ten opzichte van de Randstad zijn minder sterke punten.

SWOT-analyse Vestigingsklimaat

Sterk

- Ondernemersvriendelijk klimaat Noordoostpolder
- Goede fysieke infrastructuur
- Goede verbindingen binnen en buiten het gebied
- Positieve arbeidsmentaliteit

Zwak

- Grondverkoop stagneert door economie
- Terrein rond NLR wordt onvoldoende benut
- Geen treinverbinding
- Geografische ligging ten opzichte van de Randstad
- Barrièrewerking Urkervaart in samenhang met onduidelijke verkeerssituatie
- Slechte aansluiting busverbinding naar Dronten en Kampen
- Weinig hooggeschoolde werkgelegenheid Urk
- Eenzijdige bedrijvigheid Urk

Kans

- Verdere exploitatie terrein rond NLR
- Verdere benutting NLR, GBP en NAK door bestaande en nieuwe bedrijven
- Parkmanagement Urk
- Busverbinding naar Dronten die aansluit op de Hanzelijn

Bedreiging

Beperkte grondvoorraad Urk

2.5 Toerisme

De sector recreatie en toerisme neemt een steeds belangrijker plaats in bij de ontwikkeling van Noordelijk Flevoland. Niet alleen gaat het om een belangrijke nieuwe bron van werkgelegenheid, ook draagt de bedrijfstak recreatie en toerisme

bij aan de verbetering en de verbreding van het productiemilieu en van de productiestructuur.

2.5.1 Verbeterde voorzieningen Urk

Hiervoor zijn in de afgelopen jaren met name in het Urker havengebied en de oude dorpskern al een aantal stappen genomen. Daar zijn de voorzieningen voor toeristen verbeterd. Dan gaat het om zaken als een meer recreatief/toeristische inrichting, verbetering van sanitaire voorzieningen, verbeterde informatievoorziening in de haven, maar ook om het scheppen van ruimte en de mogelijkheden voor een restaurant. In dit kader ligt er ook nog een aantal plannen, onder andere het realiseren van een havenpaviljoen, het terugbrengen van het verleden in de haven door de realisatie van een historische steiger, het renoveren van het historisch palenscherm, de inrichting van het open haventerrein, vergroting van de bereikbaarheid en het toeristvriendelijk maken van het oude dorp. Bij dat laatste wordt gedacht aan het verhogen van het historisch karakter in de bebouwing en inrichting van de openbare ruimte en het uitzetten en duiden van markante routes, waardoor de oude historie meer beleefd wordt. Tevens wordt er getracht een hotelvoorziening te realiseren op Urk. Dit wordt gedaan om toeristen langer op Urk te houden. Tot nu toe trekt Urk met name dagtoeristen (cultuurtoerisme) en watertoeristen met een relatief laag bestedingspatroon.

2.5.2 Toerisme en visserij

Urkers waren en zijn nog altijd verbonden met de visserij. Dat is onder andere te zien aan de Visserijdagen die één keer in de twee jaar worden georganiseerd. Tijdens deze dagen vindt er een visserijbeurs plaats en worden er allerlei activiteiten georganiseerd rondom het thema visserij. Een andere culturele uiting van de verbondenheid met de visserij is het Vissersmonument. Dit is een herdenkingmonument voor de vissers die op zee zijn omgekomen. Daarnaast wordt ook elk jaar een “ansjoooprace” georganiseerd. De Ansjoooprace is een ‘race’ met botters, die wordt gehouden op het IJsselmeer.

2.5.3 Vervlechting met agrarische activiteiten

Ook in de Noordoostpolder wordt steeds meer ingezet op toerisme. Bij kleinschalige, agrarische bedrijven is een vervlechting te zien van agrarische en toeristische activiteiten (B&B, mini-campings). De Orchideeënhoeve, de bollenroute en de tuinen bij boerderijen genieten inmiddels een landelijke bekendheid. Het thema “bloemen” wordt dan ook voor de Noordoostpolder steeds belangrijker.

2.5.4 Mogelijkheden voor meerdaags toerisme

Niet alleen de private sector, maar ook de overheid investeert in het versterken van de toeristische attractiviteit. Zo worden de Casteleynsplas en de Corridor ontwikkeld wat niet alleen voor de eigen bevolking, maar ook voor binnenkomend toerisme interessant is. De grote opgave voor Urk en de Noordoostpolder is dan ook het binnenhouden van de dagtoerist die meestal maar op één gebied gericht is. Hiervoor dient het aantal (hoogwaardige) overnachtingsmogelijkheden uitgebreid te worden. De relatief lage grondprijs en de ruimte voor initiatief en vernieuwing maakt het aantrekkelijk om dergelijke voorzieningen te stichten. De nog beschikbare ruimte maakt Noordoostpolder interessant voor nieuwe vestigingen en voor evenementen.

2.5.5 Schokland, Kuinderbos en Voorsterbos

Mogelijkheden zijn er in een verdere promotie van Schokland als een icoon voor de Noordoostpolder. Dat komt nu nog wat minder goed uit de verf. Daarnaast bieden de omgeving van het Kuinderbos en het Voorsterbos mogelijkheden voor meer toeristische activiteiten.

SWOT-analyse Toerisme

Sterk

- Cultuurhistorie Urk
- Koppeling visserij
- Orchideeënkwekerij Luttelgeest
- Schokland (Unesco)
- Kleinschalig toerisme goed verweven met agrarische bedrijvigheid (B&B, tuinen etc.)

Zwak

- Beperkt aantal overnachtingsmogelijkheden op Urk
- Noordelijk Flevoland trekt vooral dagjesmensen
- Nauwelijks slechtweervoorzieningen
- Toerisme in Noordoostpolder nu nog bijzaak

Kans

- Verbinding dagactiviteiten tot langduriger arrangementen
- Verdere uitbouw verbinding met visserij (Urk) en bloemen (Noordoostpolder)
- Invulling/opwaardering havengebied en andere historische zaken op Urk (palenscherp)
- Grootschalige projecten Noordoostpolder (Casteleynsplas en Corridor)
- Verdere exploitatie Schokland (bijvoorbeeld in relatie tot Urk)

Bedreiging

- Urk is selectief in soort toerisme (geen tweede Volendam)
- (Zware) landbouwactiviteiten verhouden zich niet overal met toerisme en recreatie

3 Doelen en beoogde resultaten

3.1 Hoofddoel

Het hoofddoel van dit programma is ruimtelijk-economische versterking en economische transitie van de gemeenten Noordoostpolder en Urk. Om dit doel te bereiken, worden de volgende uitgangspunten gehanteerd bij het kiezen van projecten waaraan een bijdrage uit de Zuiderzeelijngelden (ZZL gelden) wordt verleend.

3.1.1 Soorten sectoren / activiteiten

De projecten moeten aansluiten bij één of meer van de twaalf programmalijnen die het rijk heeft beschreven voor het REP (zie kader). Om tot een werkbare uitvoering te komen die inhoudelijk aansluit bij de specifieke situatie in Flevoland, worden deze programmalijnen geclusterd in drie maatregelen. Zij vormen de basis waarop de middelen besteed kunnen worden:

- Maatregel 1 Versterken van innovatief potentieel en ondernemerschap
- Maatregel 2 Verbeteren van het arbeidspotentieel, de diversiteit van het MKB en het vestigingsklimaat
- Maatregel 3 Versterken en uitbreiden van het toeristisch potentieel

In hoofdstuk 4 van dit programma zijn deze maatregelen nader uitgewerkt.

Maatregelen ZZL-programma Noordelijk Flevoland		Programmalijnen Ruimtelijk Economisch Pakket ZZL (REP- NF)
Maatregel 1	Versterken van innovatief potentieel en ondernemerschap	<ul style="list-style-type: none"> • Agribusiness en visserij (prioriteit: hoog) • Maakindustrie(metaal, Scheepsbouw, composieten) (prioriteit: hoog) • (duurzame) Energie (prioriteit: hoog) • Sensortechnologie (prioriteit: hoog) • Life sciences (prioriteit: laag) • Chemie (prioriteit: geen) • Watertechnologie (prioriteit: geen)
Maatregel 2	Verbeteren van het arbeidspotentieel, de diversiteit van het MKB en het vestigingsklimaat	<ul style="list-style-type: none"> • Arbeidspotentieel Vestigingslocaties (prioriteit: hoog) • MKB Algemeen (prioriteit: laag) • Woon/leefklimaat (prioriteit: geen)
Maatregel 3	Versterken en uitbreiden van het toeristisch potentieel	<ul style="list-style-type: none"> • Toerisme (prioriteit: hoog)

3.1.2 Projectselectie

De ZZL gelden worden ingezet voor het realiseren van majeure projecten. Dat wil zeggen, projecten die een substantiële omvang hebben en beduidend bijdragen

aan het hoofddoel van dit programma. De omvang van een project moet zodanig zijn, dat de subsidie (overheidsbijdrage) uit ZZL gelden minimaal 0,25 miljoen euro bedraagt. Uitzondering hierop zijn projecten die tot doel hebben om een haalbaarheidsonderzoek en/of businesscase uit te werken. De maximale subsidie aan het project is 67% van de subsidiabele kosten en bedraagt niet meer dan 2,5 miljoen euro. Voor projecten ingediend door overheden is een subsidie mogelijk van 100% zonder maximum van het subsidiebedrag. (toelichting in bijlage II van het programma. Monitoring van de private cofinanciering zal op programmaniveau plaats vinden. Het dient te gaan om projecten die zonder deze subsidie niet of slechts met aanzienlijke vertraging gerealiseerd zouden kunnen worden. De projecten dienen aantoonbaar additioneel te zijn. Dat wil zeggen dat de uit te voeren activiteiten nieuw zijn of een verantwoorde uitbreiding vormen van al lopende en/of reguliere activiteiten. ZZL gelden worden niet ingezet voor exploitatie en beheer. Er wordt geïnvesteerd in projecten die een directe en aantoonbare bijdrage van betekenis leveren ten opzichte van de autonome economische ontwikkelingen in Noordelijk Flevoland. Verder moet de financieel economische en maatschappelijke haalbaarheid van projecten afdoende onderbouwd zijn. De voorkeur wordt gegeven aan projecten waarbij sprake is van samenwerking en/of coalitievorming met relevante partners. Projecten met een revolving fund karakter worden nadrukkelijk niet uitgesloten. Met revolving fund karakter wordt bedoeld het verstrekken van leningen of het doen van participaties.

De criteria waaraan projecten moeten voldoen om voor subsidie in aanmerking te komen zijn samengevat in bijlage II.

3.2 Beoogde resultaten

De beoogde resultaten van dit programma zijn:

- Na uitvoering van alle projecten, is de werkgelegenheid in Noordelijk Flevoland aantoonbaar vergroot door nieuw gecreëerde arbeidsplaatsen.
- Na uitvoering van alle projecten, is het arbeidspotentieel in Noordelijk Flevoland aantoonbaar versterkt door een toename van het aantal hoger opgeleiden.
- Na uitvoering van alle projecten, is het aantal innovatieve bedrijven in Noordelijk Flevoland aantoonbaar toegenomen.
- Na uitvoering van alle projecten, zijn de vestigingsvoorwaarden voor bedrijven in Noordelijk Flevoland aantoonbaar verbeterd.
- Na uitvoering van alle projecten, is de hoeveelheid dagtoerisme aantoonbaar gestegen. Het aantal dag- en meerdaagse bezoekers is verhoogd, evenals de gemiddelde besteding en het aantal overnachtingen.
- Na uitvoering van alle projecten is het aantal arbeidsplaatsen per hectare bedrijventerrein toegenomen.

De effectiviteit van dit programma zal gemeten worden aan de hand van een nulmeting en een eindmeting op basis van de regionale statistieken.

4 Maatregelen

4.1 Maatregel 1 Versterken van innovatief potentieel en ondernemerschap

Deze maatregel is erop gericht de innovatie, research & development in Noordelijk Flevoland te versterken. Die versterking kan betrekking hebben op kennis- en onderwijsinstututen en (clusters van) bedrijven en de samenhang daartussen.

Binnen deze maatregel wordt de voorkeur gegeven aan projecten die de volgende sectoren versterken:

- Agribusiness en visserij;
- Maakindustrie (metaal, scheepsbouw, composieten);
- (duurzame) Energie;
- Sensortechnologie.

Projecten die betrekking hebben op de sector life sciences hebben prioriteit twee. Geen voorkeur hebben projecten die betrekking hebben op de sectoren chemie en watertechnologie. Deze prioritering is gemaakt vanuit de bestaande economische situatie van noordelijk Flevoland.

4.1.1 Agribusiness en visserij

Financiering is mogelijk voor uitbouw van agribusiness en visserij en ketenontwikkeling, met aandacht voor kennisverwerving en -overdracht rond aardappelen en andere agrarische producten in de Noordoostpolder en versterking van de vissector op Urk. Bij de agribusiness kan het Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen (NAK) een rol spelen.

4.1.2 Maakindustrie (metaal/scheepsbouw/composieten)

Financiering is specifiek mogelijk voor ontwikkelingen op het gebied van metaal, scheepsbouw en composieten, bij voorkeur in samenhang met het NLR en andere kennis- en onderwijsinstututen. Het gaat daarbij om technologische ontwikkelingen, internationalisering, bredere toepassingen, verbreding van de markt, clusterversterking en onderwijs & onderzoek.

4.1.3 Sensortechnologie

Financiering is mogelijk voor uitbouw (van projecten) van het geomaticapark. Het kan daarbij zowel gericht zijn op projecten die leiden tot nieuwe bedrijvigheid, uitbouw van bestaande bedrijvigheid als ontwikkeling van gezamenlijke projecten. Bij voorkeur wordt er een relatie gelegd met (inter)nationale kennisnetwerken en kennisinstututen.

4.1.4 (Duurzame) energie

Financiering is mogelijk voor de optimalisering van de productie van duurzame energie (windenergie, schone biomassa, zonne-energie en geothermie) en het stimuleren van duurzame energiehuishouding van bedrijven (en bedrijventerreinen).

4.1.5 Overig

Voor overige projecten onder de noemer innovatie (chemie, watertechnologie en lifescience) is alleen financiering beschikbaar als aantoonbaar is dat zij een robuuste, duurzame bijdrage leveren aan de economische structuur.

4.1.6 Uitvoerders van projecten

Mogelijke uitvoerders van projecten in maatregel 1 zijn gemeenten, provincie, kennisinstellingen, onderwijsinstellingen en bedrijven in Noordelijk Flevoland.

4.2 Maatregel 2 Verbeteren van het arbeidspotentieel, de diversiteit van het MKB en het vestigingsklimaat

Deze maatregel is erop gericht om de kwaliteit van het MKB en het arbeidspotentieel te verhogen en het vestigingsklimaat te versterken.

4.2.1 Hoger opgeleiden

Financiering is mogelijk voor projecten die een verdere groei van het aantal hoger opgeleiden realiseren en hoger opgeleiden in Noordelijk Flevoland houden door bijvoorbeeld de samenwerking MBO-HBO te versterken.

4.2.2 Nieuwe product/marktcombinaties en productdiversificatie

Financiering is mogelijk voor projecten die leiden tot ontwikkeling van nieuwe product/marktcombinaties, productdiversificatie, bij voorkeur in samenhang met kennisinstellingen. Dit kan ook op het gebied van duurzaamheid, kwaliteitslabels etc. Dit moet leiden tot een mindere kwetsbare economische structuur.

4.2.3. Bedrijventerreinen en infrastructuur

Financiering is beschikbaar voor projecten die de bruikbaarheid van bedrijventerreinen verbeteren, in het bijzonder door betere benutting van het terrein, themagerichte invulling (specifiek voor de Noordoostpolder) en/of infrastructurele randvoorwaarden.

4.2.4 Uitvoerders van projecten

Mogelijke uitvoerders van projecten in maatregel 2 zijn gemeenten, provincie, bedrijven, onderwijsinstellingen, kennisinstellingen, organisaties die het (locale) bedrijfsleven vertegenwoordigen.

4.3 Maatregel 3 Versterken en uitbreiden van het toeristisch potentieel

Deze maatregel is gericht op het uitbreiden en versterken van het aanbod op het gebied van toerisme in Noordelijk Flevoland. Hierbij wordt in het bijzonder gekeken naar projecten (activiteiten, evenementen, voorzieningen) die de cultuurhistorische kernwaarden van Noordelijk Flevoland versterken.

4.3.1 Verdere versterking aanbod

Urk en Noordoostpolder zouden het aanbod kunnen versterken wanneer de dagactiviteiten verknoopt worden tot meerdaagse arrangementen. Dit zou alleen kunnen wanneer het aantal overnachtingsmogelijkheden toeneemt. Activiteiten

die bijdragen aan een koppeling van attracties (Orchideeënhoeve, historisch hart Urk, Schokland) kunnen gefinancierd worden.

4.3.2 Lacunes verder invullen

Zo wel bij de gemeente Urk als Noordoostpolder wil men verder investeren in het attractiever maken van het gebied ten behoeve van het toerisme. Financiering is bijvoorbeeld mogelijk voor de ontwikkeling van de Corridor, de driehoek Nagele, Schokkerhaven, Schokland en de toeristische bestemming Urk.

4.3.3 Uitvoerders van projecten

Mogelijke uitvoerders van projecten in maatregel 3 zijn gemeenten, provincie, brancheorganisaties, natuurbeheerorganisaties en bedrijven in Noordelijk Flevoland.

Bijlage I   Definities programmalijnen

Arbeidspotentieel: De beroepsbevolking.

Toerisme: De activiteiten van personen die reizen naar en verblijven op plaatsen buiten hun normale omgeving, voor niet langer dan een (aaneengesloten) jaar, om redenen van vrijetijdsbesteding, zaken en andere doeleinden die niet zijn verbonden met het uitoefenen van activiteiten die worden beloond vanuit de plaats die wordt bezocht.

Agribusiness en visserij: Ondernemingen, die betrokken zijn bij de productie, verwerking en verhandeling van respectievelijk land-, tuinbouw- en visproducten en voedingsmiddelen, inclusief de toelevering van uitgangsmateriaal.

Maakindustrie: Sector van metaalverwerkende bedrijven in de breedste zin van het woord. De scheepsbouw is één van de bedrijfstakken binnen deze sector. Ook bedrijven die composiet maken of verwerken vallen hieronder.

Specifieke vestigingslocaties: Door de overheid aangewezen locaties voor de vestiging van bedrijven.

Sensortechnologie: Een sensor is een instrument dat karakteristieke grootheden van een bepaald object waarneemt.

MKB: Midden- en Kleinbedrijf. In het algemeen ondernemingen met maximaal 250 werknemers.

Energie(sector): Producenten en leveranciers van energie, productie en installatie van energietechnologie en dienstverlening op energieactiviteiten.

Chemie(sector): Bedrijven die zich bezighouden met de verandering van stoffen.

Watertechnologie: Alle technologieën en technieken ten behoeve van het bereiden, transporteren, leveren, verzamelen, behandelen en (her)gebruiken van drinkwater, proceswater en afvalwater voor en van burgers, huishoudens, industrie, land- en tuinbouw, recreatie en toerisme. Alsmede daaraan gelieerde applicatiekennis en kennis en advies over organisatie, beheer en financiering van watertechnologie.

Life science: wetenschap en technologie ter bevordering van gezondheid en diagnostiek, preventie en behandeling van stoornissen.

Woon/leefklimaat: Subjectief geheel van omstandigheden waarin een mens leeft.

Bijlage II Criteria Majeure projecten economische structuurversterking in Noordelijk Flevoland

A. Algemene inhoudelijke criteria

1. Het project valt inhoudelijk binnen de kaders van de, in het ZZL, gedefinieerde maatregelen.
2. De omvang van het project is substantieel: de minimaal benodigde subsidie bedraagt 250.000 euro, tenzij het project tot doel heeft het uitwerken van een haalbaarheidsonderzoek en/of businesscase.
3. De maximale subsidie aan het project is 67% van de subsidiabele kosten. En belangrijk criterium bij de beoordeling van de projecten is de vraag of er voldoende "Value for Money" is. Voor projecten ingediend door overheden is een subsidie mogelijk van 100% zonder maximum van het subsidiebedrag. Voorwaarde hierbij is dat het moet gaan om economische projecten in de maatregelen 1 of 2 van het programma, met een majeure **>200 FTE** werkgelegenheidseffect.
4. Subsidie ten behoeve van exploitatie en beheer is uitgesloten.
5. Het project moet aantoonbaar additioneel zijn ten opzichte van de reguliere taken. Dat wil zeggen dat de uit te voeren activiteiten nieuw zijn of een verantwoorde uitbreiding vormen van al lopende en/of reguliere activiteiten.
6. De financieel economische haalbaarheid en de maatschappelijke haalbaarheid van het project is afdoende onderbouwd.
7. Zonder subsidie in het kader van het ZZL kan het project niet of slechts met aanzienlijke vertraging gerealiseerd worden.

B. Kwalitatieve inhoudelijke criteria

1. Het project levert een directe en aantoonbare bijdrage van betekenis ten opzichte van de autonome economische ontwikkelingen in Noordelijk Flevoland.
2. Er moet bij voorkeur sprake zijn van samenwerking en/of coalitievorming met relevante partners.
3. Binnen maatregel 1 *Versterken innovatief potentieel en ondernemerschap* van het ZZL programma wordt de voorkeur gegeven aan projecten die de volgende sectoren versterken: agri- en visbusiness, maakindustrie (metaal, scheepsbouw, composieten), (duurzame) energie en sensortechnologie. Projecten die betrekking hebben op de sector Life Sciences hebben prioriteit twee. Geen voorkeur hebben projecten die betrekking hebben op de sectoren chemie en watertechnologie.